

kunnen realiseren, dat men op bepaalde hoofdzaken met een theoloog kan overeenstemmen en toch op dit punt van hem kan verschillen.

Het komt er immers vóór alles op aan, hoe ver men gaat in de omschrijving van de capaciteit, en het effect dier „voorbereidende genade”, stel, dat men ervan spreken wil (zoals Heyns, die nog in het gemeene-gratie-schema denkt en in zijn nomenclatuur daarvan de schadelijke gevolgen ondervindt).

Helaas moeten wij constateeren, dat Heyns in dit punt mis gaat en uitspraken doet, die terecht zijn beantwoord met het verwijt, dat hij en terminologisch en zakelijk den Remonstranten in het gevecht komt.

We zullen een en ander citeeren.

De wedergeboorte, zegt hij, in engeren zin, is werkelijk een oogenblikkelijke daad des H. Geestes. Maar: dit wil niet zeggen, dat er aan de wedergeboorte geen werkingendes Geestes vooraf kunnen gaan. De Gereformeerden noemden die van ouds „voorbereidende genade”.

Nu wil Heyns hier (G. G. bl. 241) de remonstrantsche opvatting dezer voorbereidende genade afsnijden.

Maar of hij zich tegen hun terminologie genoegzaam afgrenst?

Ik geloof het niet.

De Gereformeerden hebben in de Dordtsche Leerregels het mooie woord „schepping” gebezigd voor de wedergeboorte („nieuwe schepping”). Ze wilden daarmee vastleggen, dat er niets goeds in den mensch was; dat de Geest der wedergeboorte niet maar voortbouwt op wat er al was, doch brengt, schept, WAT ER EERST NIET WAS, Rom. 4: 17.

Ieder gevoelt nu, dat men juist daarom van gereformeerde zijde met het mooie woord „scheppen” zeer zuinig zal moeten zijn, willen zij niet de eere der wedergeboorte (nieuwe schepping) op remonstrantsche wijze geven aan wat niet zulk een almachtig scheppen Gods is.

Het spijt me, dat Heyns hier het mooie woord „scheppen” niet zóó zuinig hanteert, als vooral na de Remonstrantsche twisten goed geweest was. Hij zegt: „wel erkennen zij” (d.w.z. de Gereformeerden) de voorbereidende genade als een voorbereidende werkzaamheid des Heiligen Geestes, waardoor bij de herschepping iets dergelijks geschiedt als bij deschepping, toen de Geest Gods leven wekkend zweefde over de wateren” (G. G. 241).

Het is duidelijk, dat men vroeger ook van gereformeerde zijde zulke beelden uit Gen. 1 gebruiken kon voor de teekening van wat aan de wedergeboorte in „ruimeren zin” voorafging (de doorlopende heiligmaking). Maar Heyns heeft het hier over de wedergeboorte „in engeren zin”. Dat schéma ruimere-engerezin blijve verder rusten. Maar Heyns had zich in zijn geval van dat beeld van „scheppen” en „leven wekken” moeten onthouden. Want in dit verband (wedergeboorte in „engeren zin”) deugt t niet. De schema's van ouderen („wedergeboorte” uit geloof na prediking naar art. 24 Confessie) en jongeren (ruimeren en engeren zin) kruisen elkaar bij Heyns; en die kruising brengt een misgewrocht.

Parallel daarmee loopt bij hem nu een lange reeks van uitspraken over „subjectieve verbondsgenade”. De „MEDEDEELING van zekere mate van subjectieve genade” behoort z. i. óók tot de weldaden des verbonds. (G. G. 134). Zij verschilt van de genade der wedergeboorte. Onder verwijzing naar Joh. 15: 2, Rom. 11: 17, Jes. 5: 4 wordt deze subjectieve verbondsgenade, die óók aan de verworpenen in het verbond toekomt, genoemd „zulkeene, dienden bondelingen alle verontschuldigen ontneemt voor het niet voortbrengen van de gewenschte vruchten des verbonds” (G. G. 134).

Nu kunnen wij hier ons hoofd schudden onder opmerking, dat het schema objectief-subjectief den schrijver parten speelt. Dat is ook zoo. Ook elders blijkt hij hiervan slachtoffer.

Maar met zulke klacht (die zeer velen ook van zijn tegenstanders treffen zou) ware toch niet het bodemgeschil bereikt. Hier in DIT gedeelte uit de Geloofsleer gaat Heyns niet verder dan te zeggen, dat die z.g. subjectieve verbondsgenade den ongehoorzamen bondelingen alle onschuld beneemt voor het NIET voortbrengen van de GEWENSCHTE vruchten des verbonds.

Dat is nog al negatief en voorzichtig.

Maar elders schrijft hij positief en onvoorzichtig. En: bepaald onjuist.

Voor al in zijn in Nederland niet bekende Catechetik. Amerikanen kennen den heelen Heyns, wij in Nederland slechts den halven. Vandaar misschien de misverstanden. Hoe fataal die kunnen zijn, blijkt me, als Heyns op andere plaatsen weer die teksten van zoeven, Jes. 5: 4, Joh. 15: 2, Rom. 11 vers 17 noemt (b.v. H. C. 143/4). Daargaat Heyns volstrekt verkeerde paden op. De kwestie van het afnemen van alle verontschuldiging aan den mensch houdt hem daar weer bezig, maar hij valt nu in het net van scholasticisme en schematisme. Als Jesaja 5: 4 vraagt: wat is er meer te doen aan Mijn wijn-

gaard, dat Ik aan hem niet gedaan heb?, dan schrijft Heyns: „Zou Hij, die de Waarachtige is, zoo vragen, zoo kunnen vragen, indien wat Hij aan hen gedaan had, alleen had bestaan in uiterlijke bearbeiding door de genademiddelen, en niet ook in het geven van innerlijke vatbaarheid daarvoor?” (H. C. 144).

INNERLIJKE VATBAARHEID!

Is het wonder, dat hier de klacht van Remonstrantisme rijst? De klacht, dat hier de algeheele verdorvenheid en de radicale boosheid en onmacht-in-onwil wordt te kort gedaan? En ook die van de onverliesbare geestesgenadegaven? Men kan hier niet alles op misverstand afschuiven, want enkele regels later heet het: „Als men aan zulke uitspraken recht wil laten wedervaren, ze wil laten zeggen wat ze zeggen, dan moet men wel tot het besluit komen, of men wil of niet, dat de Schrift ons leert de schenking van een subjectieve genade aan elk bondeling, d. i. aan elk kind der geloovigen, GENOEGZAAM OM GOEDE VRUCHTEN VOORT TE BRENGEN. Aan elk bondeling, niet aan de uitverkorenen alleen”. (H. C. 144).

Eerlijk gezegd: ik heb van deze uitspraak verwonderd gestaan. Ik kende ze niet, evenmin het boek, en had ze uit dezen mond onmogelijk geacht.

Zóó onmogelijk, dat ik nog even geprobeerd heb, er uit te komen, door het woord „schenking” in laatstgenoemd citaat van zijn beteekenis als „actuele mededeeling” te ontdoen. Ik realiseerde me, dat bij dezen auteur in ander verband „schenken” wel beteekent iets anders dan deelachtig-making (G. G. 132, vgl. 259).

Maar met deze distinctie kan ik hier toch niet opeereen als apologet van Heyns. Want zijn vraag (de scholastieken-vraag) van daareven: „hoe zou God in Jes. 5: 4 zoo kunnen vragen?” bewijst, dat hij dezen keer met het „schenken” van die subjectieve verbondsgenade NIET bedoelt eentoezeggen, doch een mededeeling, een deelachtig-making-in-de-werkelijkheid.

En dan is het mis. Geen onzer, die hier in Heyns naspreekt of niet verwerpt.

We kunnen hieraan zien, hoe fataal het is, als de ééne schakel grijpt in de andere en beide malen het probleem onzuiver gesteld wordt.

Want ook de gemeene-gratie-idee met haar valsche Kuyperiaansche epiëk speelt den schrijver hier door het hoofd. Hij zegt (H. C. 145): „Omtrent het Noachietisch verbond gelooven wij, dat het vergezeld is gegaan van de schenking eener meerdere mate van gemeene gratie, van zoodanig een vermeerdering van gemeene subjectieve genade (! K. S.), dat het menschen, door haar de zonde stuitend tegentredende werking, bewaard zou blijven voor een tweede wegzinking in uitgieting van ongerechtigheid als vóór den vloed, en het de belofte van dat verbond zou kunnen beërven. Waarom zou het dan onaannemelijk zijn, dat het zooveel heerlijker Verbond met Abraham vergezeld is gegaan van het verleenen van een subjectieve genade voor alle bondelingen, zoodanig, dat de TOTALE ONVATBAARHEID des menschen van nature voor de dingen die des Geestes Gods zijn, IN ZOOVERRE WORDT WEGGENOMEN, dat er bij den bondeling een AANVANKELIJKE VATBAARHEID is?” (H. C. 145). We krijgen dus een gemeene (commune) gratie, die de totale onvatbaarheid althans tijdelijk opheft als totale! Verliesbare genade! Niet meer algeheele verdorvenheid der onwedergeborenen!

En nu kan Heyns later wel weer erom heendraaien, en zeggen, dat de catecheet in het verbond een waarborg heeft, dat het zaad des verbonds vatbaarheid voor „indrukken” van God door Zijn (Gods) verbondsarbeid ontvangen heeft (H. C. 146), maar dit slappe woord is te slap als reproductie van wat eerst verklaard werd. Heyns zegt, dat voor alle bondelingen krachtens die subjectieve verbondsgenade nu geldt, „dat zij” (voor den catecheet) „geen ongeschikt materiaal zijn” (H. C. 146).

Heel blij ben ik, deze passages gelezen te hebben. Nu eerst versta ik héél de diepte en de noodzaak van Hoeksema's strijd, en beklag ik de Chr. Ref. Church, die zich van dezen helper ontdaan heeft, den man, die haar reeds eerder, waar anderen faalden, of op hem moesten steunen, uit een moeras geholpen had, en nu terecht opkwam tegen deze afstomping van het gereformeerde slagzwaard. Wat zijn het toch overal voor zwakkelingen, die eerst den boel verknoeien en later, doodsbenauid dat hun werk in de crisis komt, of dat het volk zal wakker worden, deftige oekases in de wereld sturen om toch vooral niet te luisteren tegen wie eenmaal door hun onverstand uitgeworpen zijn. En waarom?

Wij vinden het gewenscht, hier te herhalen, dat onze kerken geen andere verbondsbeschouwing hebben dan die in de formulieren staat en dus als kerken afwijzen het onbekwame gestoethaspel der commissie-Groshelde contra „cand. Schilder”, alsmede de formules van '42, waaraan men ons bond. Ten overvloede voegen we nu de leetuur van Heyns' boek eraan toe, dat geen onzer theologen, zoover mij bekend, of zelfs maar voorstelbaar, met Heyns in deze dingen meegaat. Niet alleen trekken wij niet „zulke

een consequentie”. Maar ook: wij zetten ons van den aanvang schrap tegen zulk gespeculeer. En, kwam bij ons iemand met deze Heynsiaansche wijsheid aan boord, dan zouden de Kerken hem verwerpen op grond der bestaande belijdenis.

Tenlotte: Heyns citeert nog al eens den tekst van Jer. 8: 22: „waarom is de gezondheid der dochter mijns volks niet opgekomen? (H. C. 144). Die „tekst” (welker vertaling en exegese we laten rusten) komt dan naast de hierboven genoemde te staan, óók al ter ondersteuning van de leer der subjectieve verbondsgenade in de vatbaarmaking van elken (ook niet verkoren) bondeling. Elders (G. G. 189) komt dezelfde uitspraak in dezelfde stelling weer naar voren, en dan ditmaal om de these van de „wel meenende aanbidding des heils” ermee aannemelijk te maken.

Nu is onder ons er niemand, die iets zou willen afdingen op de Dordtsche Leerregels, als zij verklaren, dat God door het evangelie „ernstig” roept, ernstig en „waarachtig”.

Maar er is ook niemand onder ons, meen ik, die niet inziet, dat ná al dien hokuspokus van hierboven het woord „wel meenende” een anderen klank kreeg dan het woord der Leerregels: „waarachtigen ernstig”, en dat mede de term „aanbod” hier een ongereformeerden bijmaak kreeg, verschillend van dien der Dordtsche Leerregels („oblatius” van „offerre”). Het misverstandcomplex bij Heyns culmineert dan in de bespreking van het geloof. Volgens Heyns (G. G. 259, 260) is het „hartelijk vertrouwen” (uit Zondag 7), hetwelk de Heilige Geest door het Evangelie in mijn hart werkt, dat niet alleen anderen, maar ook mij vergeving der zonden, eeuwige gerechtigheid en zaligheid van God geschonken zij” zóó te verstaan: schenken is hier aanbieden! „Bedeeld is het geloof te beschrijven als een hartelijk vertrouwen in de aanbidding des heils”, zegt hij: „geschonken zij” moet beteekenen: „aangeboden zij” (G. G. 260).

Maar het vertrouwen in een aanbod is wat anders dan het vertrouwen, dat het aangeboden ook gegeven is.

We laten dit verder loopen, maar vragen: is het wonder, dat tegen deze theorie oppositie kwam? Neen; want enkele regels te voren (G. G. 259) had Heyns nog opgemerkt, dat „schenken” de beteekenis van „aanbieden” heeft in die gevallen „waarin het voorwerp waaraan geschonken of gegeven wordt, tot toeëigening in staat is”.

Als dit alles klopte, dan zou de spreker in Zondag 7 zijn geloof in zijn eigen geloof belijden. Maar hij belijdt zijn geloof in God en in diens beloften, wetende, dat de goederen voor hem vastliggen.

En van dit zijn vertrouwen zelf belijdt hij, dat de Geest het wekte door het evangelie. Doch van die voorbereidende genade op welker effect (der geschiktmaking!) zou voortgebouwd zijn (H. C. 146) zegt hij geen woord.

Van harte hoop ik, hiermee een gewenschte verduidelijking van ons standpunt gegeven te hebben.

K. S.

KERKELIJK LEVEN

EENE BESCHULDIGING

VAN PROF. DR. J. RIDDERBOS.

Door vriendenhand werd bij mij bezorgd het Gereformerd Weekblad van 26 Sept. j.l., waarin Prof. Dr. J. Ridderbos schrijft over mijn rede De openbaring Gods enz.... Hij haalt dan een gedeelte van blz. 27 aan, en schrijft daarbij: „Hier heeft men nu geheel consequent de verbondsléer, die wij afwijzen”. Hij is het dan wel met een en ander wat daar door mij geschreven werd, eens, maar heeft toch ook zijn groote bezwaren. Hij schrijft o.m.: „Maar wij stellen daarnaast: het geloof is Gods gave en wordt door Hem naar Zijn vrijmachtig welbehagen aan den een wel, aan den ander niet geschonken, en geschonken als gave des verbonds”.

Dit laatste nu wordt door Prof. Greijdanus verworpen. Hij bestrijdt, dat God aan den een zou onthouden wat Hij aan den ander „in diezelfde hoedanigheid” — dat beteekent: als kind des koninkrijks, als zaad van Abraham — schonk. Dan kan het niet waar zijn, dat de eerstgenoemden wegens eigen schuld werden uitgeworpen.”

Men wrijft zich de oogen uit, wanneer men zoo iets leest, en zegt onwillekeurig: wat kan of wil deze auteur toch slecht lezen, en wat schrijft hij schuldig-onnaauwkeurig, en wat durft hij goddelooze dingen aan.

Dat begint hier: „Maar wij stellen daarnaast: het geloof is gave Gods en wordt door Hem naar Zijn vrijmachtig welbehagen aan den een wel, aan den ander niet geschonken”. „Wij stellen daarnaast”, schrijft Prof. Dr. J. Ridderbos. Stelt dan Prof. Greijdanus dat er niet naast? Nog op diezelfde bladzijde 27, een regel of 9 verder, dan waar Prof. Dr. J. Rid-

derbos h... „Hun ni... al zijn z... geloover... Hem”.

Wij P... AL IS F... VAN G... eerst Pr... aanhaalt... Hem na... wel, aan... dat z... de b... voren r... ginne d... schrift... Christus... uitve... bij die... gebo... welke p... zich sch... doen. F... meenen... hij leest... door s... grofste... publice... dacht m... Dat... En oc... Zou... zinnetje... des v... beter v... Prof. G... is, en d... den eer... staat e... dat nie... schrijve... geven v... neerper... en jui... heid, s... Wann... doelen... is, en... aan de... dat ik... als g... diging... Dr J. M... goed g... der vri... schen... Abraham... woord... metterc... eeuwen... belofte... is nog... quaesti... Ridder... voorste... dat ik... dat H... ander... dat sch... krijgen... houd v... heid v... zou co... menten... dier co... maar d... dezer w... Nu c... te deze... de Hei... meerde... der rus... doelt... eene o... „Men... verbond... dat h... aanged... een c... sen, af... te wer... werd... waar... vatt... Dan... heid a... cons... Christ... met 's... Zijne k... nen, d... heid

En oc... Zou... zinnetje... des v... beter v... Prof. G... is, en d... den eer... staat e... dat nie... schrijve... geven v... neerper... en jui... heid, s...

Wann... doelen... is, en... aan de... dat ik... als g... diging... Dr J. M... goed g... der vri... schen... Abraham... woord... metterc... eeuwen... belofte... is nog... quaesti... Ridder... voorste... dat ik... dat H... ander... dat sch... krijgen... houd v... heid v... zou co... menten... dier co... maar d... dezer w... Nu c... te deze... de Hei... meerde... der rus... doelt... eene o... „Men... verbond... dat h... aanged... een c... sen, af... te wer... werd... waar... vatt... Dan... heid a... cons... Christ... met 's... Zijne k... nen, d... heid

En oc... Zou... zinnetje... des v... beter v... Prof. G... is, en d... den eer... staat e... dat nie... schrijve... geven v... neerper... en jui... heid, s... Wann... doelen... is, en... aan de... dat ik... als g... diging... Dr J. M... goed g... der vri... schen... Abraham... woord... metterc... eeuwen... belofte... is nog... quaesti... Ridder... voorste... dat ik... dat H... ander... dat sch... krijgen... houd v... heid v... zou co... menten... dier co... maar d... dezer w... Nu c... te deze... de Hei... meerde... der rus... doelt... eene o... „Men... verbond... dat h... aanged... een c... sen, af... te wer... werd... waar... vatt... Dan... heid a... cons... Christ... met 's... Zijne k... nen, d... heid

En oc... Zou... zinnetje... des v... beter v... Prof. G... is, en d... den eer... staat e... dat nie... schrijve... geven v... neerper... en jui... heid, s... Wann... doelen... is, en... aan de... dat ik... als g... diging... Dr J. M... goed g... der vri... schen... Abraham... woord... metterc... eeuwen... belofte... is nog... quaesti... Ridder... voorste... dat ik... dat H... ander... dat sch... krijgen... houd v... heid v... zou co... menten... dier co... maar d... dezer w... Nu c... te deze... de Hei... meerde... der rus... doelt... eene o... „Men... verbond... dat h... aanged... een c... sen, af... te wer... werd... waar... vatt... Dan... heid a... cons... Christ... met 's... Zijne k... nen, d... heid

En oc... Zou... zinnetje... des v... beter v... Prof. G... is, en d... den eer... staat e... dat nie... schrijve... geven v... neerper... en jui... heid, s... Wann... doelen... is, en... aan de... dat ik... als g... diging... Dr J. M... goed g... der vri... schen... Abraham... woord... metterc... eeuwen... belofte... is nog... quaesti... Ridder... voorste... dat ik... dat H... ander... dat sch... krijgen... houd v... heid v... zou co... menten... dier co... maar d... dezer w... Nu c... te deze... de Hei... meerde... der rus... doelt... eene o... „Men... verbond... dat h... aanged... een c... sen, af... te wer... werd... waar... vatt... Dan... heid a... cons... Christ... met 's... Zijne k... nen, d... heid

En oc... Zou... zinnetje... des v... beter v... Prof. G... is, en d... den eer... staat e... dat nie... schrijve... geven v... neerper... en jui... heid, s... Wann... doelen... is, en... aan de... dat ik... als g... diging... Dr J. M... goed g... der vri... schen... Abraham... woord... metterc... eeuwen... belofte... is nog... quaesti... Ridder... voorste... dat ik... dat H... ander... dat sch... krijgen... houd v... heid v... zou co... menten... dier co... maar d... dezer w... Nu c... te deze... de Hei... meerde... der rus... doelt... eene o... „Men... verbond... dat h... aanged... een c... sen, af... te wer... werd... waar... vatt... Dan... heid a... cons... Christ... met 's... Zijne k... nen, d... heid

En oc... Zou... zinnetje... des v... beter v... Prof. G... is, en d... den eer... staat e... dat nie... schrijve... geven v... neerper... en jui... heid, s... Wann... doelen... is, en... aan de... dat ik... als g... diging... Dr J. M... goed g... der vri... schen... Abraham... woord... metterc... eeuwen... belofte... is nog... quaesti... Ridder... voorste... dat ik... dat H... ander... dat sch... krijgen... houd v... heid v... zou co... menten... dier co... maar d... dezer w... Nu c... te deze... de Hei... meerde... der rus... doelt... eene o... „Men... verbond... dat h... aanged... een c... sen, af... te wer... werd... waar... vatt... Dan... heid a... cons... Christ... met 's... Zijne k... nen, d... heid